

Ion XENOFONTOV

**ȘCOALĂ DE GOSPODĂRIE SĂTEASCĂ DE FETE
DE LA MĂNĂSTIREA JAPCA, BASARABIA (1927-1940, 1941-1944)**

**GIRLS' FARM SCHOOL FROM JAPCA MONASTERY, BESSARABIA
(1927-1940, 1941-1944)**

***Abstract:** The Japca monastery, located on a terrace on the right bank of the Dniester River, is the only monastic complex in the Prut-Dniester space operated continuously since its establishment. Despite various political, military, ideological, etc. pressures, which would directly endanger the very existence of the monastery, the monastic community has coped with the vicissitudes of the historical and political conjuncture, devotedly promoting authentic Christian values. Being a center of spirituality and culture, this monastery – one of the largest in the region – was managed by pious, educated, industrious and hardy personalities who, by their lifestyle and worldview, used to be true patterns of Christendom. Under the administration of Bishop Vissarion Puiu the monastery has become a point of national culture on the Dniester. A component part of the national culture, the religious education, including the one from the Japca monastery, has substantially contributed to building and strengthening the unitary Romanian state.*

Mănăstirea Japca, plasată pe o terasă de pe malul drept al fluviului Nistru, este singurul complex monastic din spațiul pruto-nistrean care funcționează neîntrerupt de la înființare. În pofida diverselor presiuni politice, militare, ideologice etc., cu atentat direct la existența fizică a sfântului lăcaș, comunitatea monahală a făcut față cu abnegație vicisitudinilor conjuncturii istorice, politice și a promovat cu devotament valorile autentice creștine. Fiind un focar de spiritualitate și cultură, acest complex monastic – unul din cele mai mari din regiune – a fost diriguat de personalități evlavioase, culte, harnice, rezistente, care, prin modul lor de viață și de abordare a concepției despre lume, au servit drept modele de urmat ale creștinătății.

Această mănăstire are o priveliște pitorească, fiind comparată cu un „cuib de vulturi pe înălțimea malului stâncos din dreapta Nistrului”¹, configurată în formă de semicerc, la o distanță de 2 km de localitatea omonimă din raionul Florești. Așezământul monahal este plasat la mijloc de înălțime și domină spațiul în cauză. Fluviul Nistru – „capricios”² – intersectează lăcașul monahal în cursul său de mijloc și formează în această zonă câteva canioane. Este un fluviu aproape domol, cu apă dulce. Nistrul parcurge un traseu orizontal, având o înclinație de doar 2 metri pentru distanța de 200 km, segmentul cuprins de la Tighina până la vărsare.³ Japca este inclusă în rețeaua de sate de la

¹ Visarion Puiu, *Monăstirile din Basarabia*, în „Revista Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău”, Chișinău, Tipografia de Editură Națională „Luceafărul”, 1919, vol. XI, p. 4.

² А.И. Яцмирский, *С камерой по Днестру (Из дорожного дневника)*. Фотографическое Обозрение, кн. 12, 1901 г, p. 1.

³ Boris Malski, *Olănești. Monografia sociologică a unui sat de pe Nistru*, cu o prefață de prof. Dim. Gusti, Tipografia de pe lângă Prefectura jud. Cetatea-Albă, 1939, p. 18.

marginea Nistrului, fiind plasat pe marginea apuseană a râului. În proximitatea mănăstirii se află localitățile Sănătăuca (2 km), Salcea (3 km), iar peste Nistru – la o depărtare de 4 km –, orașelul Camenca (localitate fondată în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea) și satele Podoimița și Podoima. Complexul monastic se află la o distanță de 40 km de centrul raional, 160 km de Chișinău și 16 km de gara Cobâlea. Aflată la periferie de așezarea omenească, mănăstirea creează impresia ieșirii din universul posibil al civilizației și deformează noțiunea de timp.

Din secolul al XIX-lea și până în perioada interbelică, așezământul religios a fost înalt apreciat de autoritățile civile și cele religioase. În propaganda sovietică, complexul monahal Japca era considerat un bastion al obscurantismului religios.⁴ Viața comunității, dură în esența ei, prin stilul de viață adoptat, dusă cu mijloace modeste într-un mediu adesea ostil, pare o insuliță retrasă într-un ocean agitat. Din perimetrul stratificării temporale și al contextului sociopolitic, toponimul *Japca* a fost etichetat în mod diferit. Autoritățile eparhiale țariste au denaturat numele mănăstirii, numind-o adesea *Шабский*⁵, pronunțându-se *Jeaba* sau *Jaba*⁶. În perioada interbelică mănăstirea s-a numit *Jabca*, iar în anii 1941-1944 – *Japca*⁷, denumirea ei actuală. Alte denumiri documentar-istorice: *Jaba*⁸, *Sabca*, *Șabca*⁹, *Șapca*¹⁰, *Șaba*¹¹.

Urme de așezare umană pe teritoriul actual al mănăstirii Japca datează din preistorie. Ca majoritatea așezămintelor monahale de pe malurile râului Nistru și ale afluenților săi, mănăstirea Japca a fost întemeiată pe baza schitului rupestru din apropiere, stabilit, după unii cercetători, cu secolul al XV-lea.¹² În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea are loc „coborârea” schitului la poalele falezei. Lăcașul monahal era „închinat la sfântagură”¹³, adică Sfântului Munte sau Muntelui Athos. În 1818, mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni a modificat statutul schitului Japca, transformând așezământul monahal în mănăstire de călugări, stareții ei urmând să poarte titlul de egumeni.¹⁴ Complexul monahal a beneficiat de un puternic sprijin din partea ctitorilor

⁴ G. Uralskaia, *Câte ceva despre mănăstirea Japca*, în „Cuvântul Comunist. Organul Comitetului Raional Telenesți al PCM și Sovietului Raional de Deputați ai Oamenilor Muncii”, 1974 (23 noiembrie), nr. 141 (2699), p. 4.

⁵ М. А. Ганицкий, *Шабский Вознесенский Монастырь*, в КЕВ, № 18, 1876, с. 645.

⁶ Zamfir Arbure, *Basarabia în secolul XIX*, Chișinău, Novitas, 2001, p. 301.

⁷ *Viața economică din Bălți și Soroca după desrobire*, în „Buletinul economic al Camerei de Comerț și Industrie”, Bălți, anul I, 1941, nr. 1, p. 16; Gh. Bezviconi, *Mănăstirea Japca din județul Soroca*, București, Tipografia „Fântâna Darurilor”, 1942, pp. 9-10.

⁸ Zamfir Arbore, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, Chișinău și București, editurile Museum și Fundația Culturală Română, Colecția Testament, 2001, p. 129.

⁹ Gh. Bezviconi, *op. cit.*, p. 9.

¹⁰ Visarion Puiu, *loc. cit.*, p. 72.

¹¹ Н. Мазуревичъ, *Сведения о некоторых православных монастырях В Епархии Кишиневской*, în *Записки Одесскаго общества истории древности*, Том II, Одесса, 1848, с. 316; Иером. Максимилианъ, *Синодик Шабскаго монастыря*, в КЕВ, № 13-22, 1872. Această denumire aleatorie crea o confuzie cu localitatea Șaba, aflată la 4 km de Akkerman, populată de coloniști elvețieni.

¹² Vezi V. Verina, *Mănăstirile din Moldova medievală*, în *Enciclopedia Sovietică Moldovenească*, Chișinău, 1974, vol. 4, p. 443; Vlad Ghimpu, *Mănăstirea rupestră de la Japca din zona Nistrului Mijlociu*, în „Sud-Est” 1997, nr. 4, pp. 64-65; *Idem*, *Mănăstirea rupestră...*, în „Arhitect design”, pp. 47-49.

¹³ C.N. Tomescu, *Diferite știri din Arhiva Consiliului eparhial Chișinău*, în „Arhivele Basarabiei. Revistă de istorie și geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru”, Chișinău, 1930, nr. 3, p. 336.

¹⁴ ANRM, F. 205, inv. 287, f. 16.

săi¹⁵, primea diverse donații de la credincioși¹⁶. În anii 1840, în complexul monahal de la Japca se învăța a citi și a scrie doar în limba rusă.¹⁷ La sfârșitul secolului al XIX-lea-începutul secolului XX, mănăstirea Japca era una dintre cele mai prospere lăcașuri sfinte din Basarabia. Așezământul monahal era vizitat de „lume peste lume... roi de lume”¹⁸. În timpul Primului Război Mondial, mai multe călugărițe din Polonia rusească (teritoriul anexat de Rusia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea), de la mănăstirea Lesna, din eparhia Holm, s-au refugiat în Basarabia. Drept urmare, la 26 martie 1916, s-a decis ca mănăstirea Japca să fie reorganizată în una de monahii. În baza Hotărârii nr. 2678 din 23 iulie 1916 a Sfântului Sinod din Sankt Petersburg, arhiepiscopul de Chișinău, Anastasie Gribanovschi (1916-1919), repartizează călugărițele refugiate din Lesna la mănăstirea Japca.

După conflagrația mondială, la mănăstire funcționau trei școli: o școală primară, una medie (pentru orfanele de război din localitățile proxime) și o școală de pregătire pentru învățătoare, cu durata studiilor de doi ani. Profesoarele erau din componența maicilor.¹⁹

În anii 1920, sub administrarea episcopului Visarion Puiu, „această mănăstire a devenit un adevărat punct de cultură națională de pe malul Nistrului”²⁰. Părintele Visarion tindea să facă din Japca o mănăstire-model, după învățătura lui Iisus Hristos, ce ar îmbina „munca și învățătura”²¹. Problema analfabetismului printre membrii comunităților monahale din Basarabia erau una constantă în perioada interbelică. La 30 aprilie 1927, Visarion Puiu a semnat hotărârea episcopală privind deschiderea unei Școli de gospodărie pentru fetele din localitățile eparhiei Hotinului. Elevele urmau să obțină educație religioasă și cunoștințe în agricultură, țesătorie, diverse îndeletniciri de gospodărie rurală. Pentru executarea acestei hotărâri a fost desemnat arhimandritul Dumitru Melhisedec, exarhul mănăstirilor din eparhia Hotinului. D. Melhisedec urma să ia legătură cu Soborul mănăstirii și să pregătească: localul, programa de studii și personalul necesar pentru această activitate, determinarea anilor de studii, numărul de eleve, reparația chiliilor pentru cazare. Cursurile urmau să înceapă la 1 septembrie 1927.²² Potrivit Circularei nr. 42 din 1927, publicată în foaia eparhială oficială, elevele care doreau să urmeze această școală trebuiau să prezinte certificat de absolvire a cursului primar, actul de naștere și cel medical, „să fie harnice și cuminiți”²³.

Drept urmare a acestor decizii, în octombrie 1927, la mănăstire a fost deschisă Școala de gospodărie sătească de fete, cu internat, „școală de absolută necesitate pentru

¹⁵ Иером. Максимилиан, *Синодик Шабского монастыря*, в *Кишиневские Епархиальные Ведомости*, № 22, 1872, с. 703.

¹⁶ *Ibidem*, № 14, 1872, с. 441-442.

¹⁷ М. А. Ганицкий, *Шабский Вознесенский Монастырь*, в *Кишиневские Епархиальные Ведомости*, № 20, 1876, с. 756.

¹⁸ Gh. Ghibanescu, *Impresii și note din Basarabia*, Chișinău, Editura Civitas, 2001, p. 501.

¹⁹ „Anuarul Eparhiei Chișinăului și Hotinului (Basarabia)”, ediție oficială alcătuită după date oficiale de C.N. Tomescu, secretarul general al Arhiepiscopiei Chișinăului și Hotinului, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1922, p. 8; Gh. Bezviconi, *op. cit.*, pp. 33-34.

²⁰ C. Tomescu, *Zece ani de la reînființarea Episcopiei Hotinului (1923-1933)*, Chișinău, 1943, pp. 269-273.

²¹ Gh. Bezviconi, *op. cit.*, p. 35.

²² *Hotărâre episcopală*, în „Episcopia Hotinului. Foaie eparhială oficială”, duplex Chișinău – Bălți, Chișinău, Tipografia Eparhială „Cartea Românească” (în continuare – EH), an. IV, 1927, nr. 13-14, p. 149.

²³ *Inspekția la monastiri*, în EH, an. V, 1928, nr. 7-8, p. 53.

populația creștină”²⁴, cu o „pregătire practică rurală a fetelor de săteni”²⁵, în care elevele, pe lângă o repetare a cursului primar și cunoștințe mai înalte, studiau practici de gospodărie sătească. Durata studiilor era de trei ani. Avea regim de internat și oferea o bună pregătire, formând deprinderi practice în lucrări din gospodăria rurală. Instruirea se efectua pe baza unui regulament întocmit de episcopie în vara anului 1928.

De menționat că, pentru examenele din 1928, pe lângă actele enunțate mai sus se mai solicita certificatul de naționalitate și „de bună purtare, liberat de preotul parohial”. Totodată, se specifica că „locurile libere fiind puține, vor fi admiși cei mai buni la studii, sănătoși și cu auz muzical”²⁶. La examenul de admitere dintre 5 și 15 septembrie 1929, se specifica la fel, că „doritoarele vor înainta cererile semnate de părinți însoțite de actele trebuitoare, la care se va adăuga o recomandare din partea părintelui paroh”²⁷. Vârsta pentru înmatriculare era de la 14 la 18 ani. Conducătoarea școlii a fost desemnată maica Magdalena²⁸, secondată de casieră, monahia Veronica Bușilă. Visarion Puiu a donat 30.000 lei pentru construirea unui local separat, special pentru școli.²⁹ Alături de școala de cântăreți de la Dobrușa, cea a fetelor, de gospodărie casnică, de la Japca a avut o susținere permanentă din partea adunării eparhiale Hotin, deoarece se miza pe perspectivele acestor instituții: „Avându-se în vedere rostul lor însemnat și foloasele ce vor aduce populației din eparhie, li se vor da toate ajutoarele posibile, ca mersul lor spre progres să nu fie stingherit”³⁰.

Studiile se desfășurau potrivit programului învățământului primar (anii 5-7) și pe baza materiilor didactice speciale românești, caracteristice acestui gen de școli. Se studiau 15 discipline: religia, româna, matematica, istoria, geografia, anatomia, igiena, medicina populară, sericicultura, apicultura, gospodăria, țesutul, lucrul de mână, caligrafia și cititul. Sistemul educațional era concentrat pe două dimensiuni: religioasă și patriotică. Astfel, muzica vocală se predă din partiturile corurilor bisericești și ale cântecelor patriotice. Elevele confecționau broderii, cusături naționale etc. În cadrul școlii funcționau trei catedre: lucru de mână, țesătorie, gospodărie.³¹

La 31 martie 1928, în școală învățau 23 de eleve (din cele 24 înscrise), toate absolvente a patru clase primare.³² Școala au promovat-o doar 16 fete.³³ În anul școlar 1929, la școală au fost înscrise 25 de eleve, însă au frecventat regulat cursurile și au promovat 23 de eleve.³⁴ În 1930, la mănăstire învățau 31 de fete: 14 eleve în clasa I, 10 eleve – clasa a II-a, 7 eleve – clasa a III-a.³⁵ La examenele din 8-9 iulie 1931, în clasa I s-au prezentat 10 eleve, fiind promovate 9 eleve, iar una a rămas corigentă; în clasa a II-a s-au prezentat 7 eleve, promovând toate examenele, cu următoarele medii: Olga Camenschi

²⁴ EH, an. X, 1928 (15 ianuarie), nr. 2, p. 71.

²⁵ *Darea se seamă episcopală*, în EH, an. VIII, 1931, nr. 3-4, p. 15.

²⁶ *Știri școlare*, în EH, an. V, 1928, nr. 15-16, p. 130.

²⁷ *Ibidem*, an. VI, 1929, nr. 15-16, p. 162.

²⁸ *Circulara nr. 42*, în EH, an. IV, 1927, nr. 13-14, p. 149.

²⁹ *Inspeția la monastiri*, în EH, an. V, 1928, nr. 7-8, p. 54.

³⁰ *Dezbaterea Adunării eparhiale din Episcopia Hotinului*, în EH, an. V, 1928, nr. 11-12, pp. 80-81.

³¹ *Știri școlare...*, în EH, an. VI, 1929, nr. 15-16, p. 163.

³² *Darea de seamă pe anul 1928 a Secției culturale*, în EH, an. VI, 1929, nr. 6, p. 45.

³³ *Inspeția la monastiri*, în EH, an. V, 1928, nr. 7-8, p. 54.

³⁴ *Școală de gospodărie sătească de fete din Japca*, în EH, 1930, nr. 5-6, p. 35.

³⁵ *Școala din Japca*, în EH, an. VII, 1930 (1 octombrie), nr. 19, pp. 235-236.

(8,40), Z. Ciutuleanu (8,20), Eudochia Rabovilă (7,00), Elena Ghițiu (6,95), Anastas Holban (6,77), Lidia Pascaru (6,50), Eufimia Zgureanu (6,50).³⁶ Majoritatea fetelor erau orfane, din județele Bălți, Hotin și Soroca, zonă păstorită de episcopul Visarion Puiu. Potrivit unei note a inspectorului general școlar, Nicolae Popovici-Podașcă, din 31 martie 1928, cu prilejul efectuării unei inspecții la școală, elevele erau „curate, cu o înfățișare sănătoasă și poartă ca uniformă un șorț negru cu guler alb”³⁷.

Elevele susțineau examenele în fața unei comisii speciale, creată de episcopul Visarion Puiu. În 1930, comisia de examinare a fost constituită din părintele C. Dincescu, inspector al Consiliului Central Bisericesc (președinte), preotul consilier-referent cultural de la episcopia Bălți, un profesor de la Școala comercială din Bălți, părintele exarh al mănăstirilor din eparhia Bălți, stareța mănăstirii și directoarea școlii.³⁸ În 1931, în componența comisiei intrau arhimandritul Daniil Ciubotaru, exarhul mănăstirilor, părintele Dimitrie Valuța, consilier referent, părintele Grigorie Comendat, parohia Pârlița, și personalul didactic. Aceeași comisie a examinat elevii de la mănăstirea Dobrușa (cu personalul didactic al fiecărei școli în parte).³⁹

Corpul administrativ era constituit din directoarea Livia Arghir (preda obiectele generale) și monahia Elena Vasile, ambele absolvente ale școlii din mănăstire. Personalul didactic era selectat prin concurs. Astfel, pentru anul școlar 1929-1930, profesoarele care doreau să fie titulare la catedrele școlii urmau să depună, până la 1 septembrie 1929, la Episcopia Hotinului, cu sediul în Bălți, cererile însoțite de certificatele ce confirmau studiile în domeniul solicitat.⁴⁰ Problema completării statelor de personal cu cadre didactice era actuală și în anul școlar 1930-1931. Spre deosebire de anul anterior, candidatele puteau depune documentele și la Ministerul Instrucțiunii Publice din București.⁴¹ Personalul didactic se compunea din monahia Veronica Bușilă, cu studii secundare, preda religia, Elena Postelnicu, absolventă a Școlii Eparhiale din Chișinău, preda cursul de lucru manual, iar Efrosinia Țurcanu, fără studii, învăța elevele țesătoria.

Școala avea o influență benefică asupra abilităților de viață ale elevelor. Obiectele manuale erau expuse la sfârșitul anului de învățământ. Erau executate „lucrări de artă casnică de toată frumusețea”⁴². Instrucția nu le schimba „spre boierie, ci spre disciplina minții și a sufletului”⁴³. Învățătura și rugăciunile, munca zilnică și agreementul se efectuau alături de maici. Școala a fost vizitată de episcopul Visarion Puiu, organele de control ale ministerului instrucției publice. „Toți vizitatorii au rămas pe deplin mulțumiți de felul cum se învăța și se lucrează la această școală.”⁴⁴

Alături de școala de cântăreți de la mănăstirea Dobrușa, cea de gospodărie sătească de la Japca era considerată „pepinieră a culturii ortodoxe”⁴⁵.

³⁶ *Rezultatele examenelor*, în EH, an. VIII, 1931, nr. 14, pp. 157-158.

³⁷ *Inspecția la monastiri*, în EH, an. V, 1928, nr. 7-8, p. 54.

³⁸ *Școala din Japca...*, p. 236.

³⁹ *Rezultatele examenelor*, în EH, an. VIII, 1931, nr. 14, p. 157.

⁴⁰ *Știri școlare...*, în EH, an. VI, 1929, nr. 15-16, p. 163.

⁴¹ *Ibidem*, în EH, an. VII, 1930, nr. 16, p. 194.

⁴² N.M. Constantinescu, *Soroca. Descriere istorică, geografică, economică, socială și culturală*, Soroca, 1943, p. 94.

⁴³ I. Simonescu, *Mănăstirea Japca*, în „Anuarul Episcopiei Hotinului”, 1928, nr. 15-16, p. 134.

⁴⁴ *Școală de gospodărie sătească ...*, p. 35.

⁴⁵ *Darea de seamă pe anul 1928 a Secției administrative*, în EH, an. VI, 1929, nr. 7, p. 65.

Școala nu era subvenționată de stat. Taxa anuală era de trei mii de lei, pentru fiecare elevă. Din contul acestei sume elevele erau asigurate cu masă, lumină, încălzire și cazare.⁴⁶ Pentru anul școlar 1928, eparhia Hotinului a subvenționat studiile cu 30.000 lei, iar în 1929, cu 100.000 lei.⁴⁷ În 1930, venitul școlii era de 305.000 de lei, iar cheltuielile – 231.300 mii de lei⁴⁸. Susținerea financiară a școlii a scăzut semnificativ după plecarea episcopului Visarion de la administrarea eparhiei Hotinului. În 1936, școala a primit o subvenție de doar 10.000 lei.⁴⁹

Începând cu anul școlar 1936-1937, s-a decis ca școala de la mănăstire să funcționeze ca Gimnaziu Industrial de Fete, având pentru acel an școlar două clase. Pentru funcționarea gimnaziului, Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor a emis Autorizația nr. 31 272 din 7 iulie 1938. Această autorizație a fost prelungită în anul 1942.⁵⁰

Se prevedea ca, până la elaborarea programei analitice de către minister, cursurile să funcționeze pe baza programului întocmit de direcția școlii, doar că, în loc de șase ore de franceză, să se prevadă doar patru. S-a aprobat orarul și corpul didactic. Directoare și profesoară de limba română, matematică și științe naturale (11 ore) a fost numită Olga Onofriuc, licențiată în științe și cu seminarul pedagogic. Xenia Grumeza, licențiată în teologie, era profesoară de religie, istorie, geografie, limba franceză, anatomie, igienă, desen (15 ore). Alexandra Tudosie, cu studii de specialitate, ca maistru de gospodărie (15 ore). Monahia Glicheria Moșoi, cu studii de specialitate, ca maistru de țesătorie (24 ore). V. Butnaru, cu studii de specialitate, ca maestră de croitorie (20 ore). Urma să se intervină la ministrul Instrucției Publice ca, începând cu anul financiar 1937-1938 (1 aprilie), corpul didactic să fie remunerat.⁵¹ În 1939, directoare și maistru de vestimentație era Margareta Dobriș, Magdalena Andreescu, „comandantă calificată”, era profesoară de filologie și literatură, și Olga Onofriuc, profesoară de științe.⁵² Profesoarele erau „toate femei divorțate care și-au găsit refugiu la mănăstire”⁵³. Acestea le învățau pe eleve bunele maniere, „că mâine, poimâine, vor fi preotese și le va fi de folos”⁵⁴.

Pregătirea specialiștilor în scopul diseminării culturii și educarea conștiinței naționale a populației contaminate de rusificare constituia o direcție prioritară a politicii culturale a statului român reîntregit. În provinciile alipite, în mod special în Basarabia, erau trimiși în scopul culturalizării specialiști din diferite domenii: profesori, preoți etc. în scopul reanimării și dezvoltării culturii naționale.⁵⁵ În acest context, la examenul de absolvire din 1940 s-a intervenit la Inspectoratul Școlar Iași pentru delegarea a două

⁴⁶ Știri școlare, în EH, an. VIII, 1931, nr. 14, p. 164.

⁴⁷ Dezbaterile Adunării eparhiale din Episcopia Hotinului. Proces-verbal nr. 2, în EH, an. V, 1928, nr. 11-12, p. 84.

⁴⁸ Școala din Japca..., p. 236.

⁴⁹ Ratificări de cheltuieli, în EH, an. X, 1936, nr. 21-22, p. 473.

⁵⁰ Prelungirea termenului de funcționare a Gimnaziului Industrial de Fete din Mănăstirea Jabca, județul Sorooca. Partea Oficială, în „Biserica basarabeană. Organul Eparhiei Hotinului”, Bălți, Tipografia Eparhială, an. 1, 1942 (noiembrie), nr. 6, p. 381.

⁵¹ Programa analitică a școlii din mănăstirea Japca, județul Sorooca, în EH, an. VII, 1930 (1 octombrie), nr. 19, p. 236.

⁵² Gimnaziul Industrial de Fete din Mănăstirea Jabca, județul Sorooca, în EH, an. XIII, 1939, nr. 13-14, p. 173.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Irina Livizeanu, *Cultură și naționalism în România Mare (1918-1930)*, traducere din engleză de Vlad Russo, București, Humanitas, 1998, p. 111; Larisa Noroc, *Cultura Basarabiei în perioada interbelică (1918-1940)*, Chișinău, UPS „Ion Creangă”, 2009, pp. 7-9.

profesoare (una pentru partea teoretică și alta pentru cea practică) la examenul de absolvire de la gimnaziu.⁵⁶

În anul școlar 1937-1938, absolventele de curs primar complementar (cu 6 și 7 clase) și cele cu clasă secundară absolvită au fost admise în clasa a II-a. În clasa a III-a au fost acceptate elevele care au absolvit două clase secundare.⁵⁷ În anul de învățământ 1938-1939, au fost admise 40 de eleve în clasa I.⁵⁸

În 1938, pentru clasa I erau rezervate 40 de locuri⁵⁹, însă au promovat studiile 13 eleve (media cea mai mare – 8,58, cea mai mică – 6,02), 3 eleve au fost declarate corigente și una repetentă. Clasa a II-a au promovat-o 14 eleve (media cea mai mare – 8,79, cea mai mică – 6,19), 2 eleve au fost declarate corigente și una repetentă; clasa a III-a au promovat-o 10 eleve (media cea mai mare – 9,38, cea mai mică – 5,87), 1 elevă a fost declarată corigentă.⁶⁰ În 1939, clasa I au promovat-o 28 de eleve (media cea mai mare – 9,31, cea mai mică – 5,55), 9 eleve au rămas corigente, 1 elevă a fost retrasă și 2 repetente; clasa a II-a au promovat-o 13 eleve (media cea mai mare – 8,75, cea mai mică – 6,16), 12 eleve au fost declarate corigente și 2 repetente; clasa a III-a au promovat-o 17 eleve (media cea mai mare – 8,05, cea mai mică – 5,35), 1 elevă a fost declarată corigentă și 3 retrase.⁶¹ În 1939, în școală studiau 102 eleve.⁶² În anul de studii 1939-1940 au fost admise 35 de eleve în clasa I.⁶³

Elevele erau „vioaie, disciplinate și sănătoase”⁶⁴. Aveau „uniformă cu lungime mai jos de genunchi, cu bentițe negre și gri, cu băști albe pe cap”⁶⁵.

În gimnaziu se organizau manifestări culturale cu spirit patriotic. La 24 ianuarie 1937, de ziua Unirii Principatelor Române, elevele, sub conducerea profesoarelor, au pregătit un program artistic ce includea coruri de conținut național și popular, recitaluri de poezie, dansuri naționale și s-a jucat o piesă în trei acte, *Sora Valeria*, o adaptare făcută de profesoara Xenia Grumeza.⁶⁶

Absolventele școlii de la Japca s-au afirmat în plan spiritual în regiune. În 1939, la alegerea stareței de la mănăstirea Călărășăuca, județul Soroca, candidații „trebuia să aibă vârsta de cel puțin 30 de ani și să fie după putință absolvenți ai unei școli teologice cu o deosebită activitate”. Din cei trei candidați, cu o majoritate absolută (30 de voturi), a fost aleasă monahia Eleonora Berghie, „absolventă a școlii eparhiale din mănăstirea Japca”⁶⁷.

O atenție specială s-a acordat spațiului de amenajare a școlii. În timpul cercetării canonice din 25 august 1928, Visarion Puiu atenționa asupra necesității unei noi construcții cu două etaje pentru școală. Pentru noua clădire s-a ales locul, s-a proiectat o schiță și s-a dispus să se adune material. Planul și devizul de cheltuieli urmau să se

⁵⁶ Procesul-verbal. Ședința de la 23 mai 1940, în EH, an. XIV, 1940, nr. 12, pp. 212-213.

⁵⁷ Știri eparhiale, în EH, an. XI, 1937, nr. 15-16, pp. 312-313.

⁵⁸ Înștiințări..., în EH, an. XII, 1938, nr. 15-16, p. 242; Gimnaziul Industrial de Fete..., în EH, an. XII, 1938, nr. 19, p. 298.

⁵⁹ Gimnaziului Industrial de Fete de la mănăstirea Japca, în EH, an. XII, 1938 (1 octombrie), nr. 19, p. 296.

⁶⁰ Ibidem, an. XII, 1938, nr. 15-16, pp. 233-234.

⁶¹ Ibidem, an. XIII, 1939, nr. 13-14, pp. 169-170.

⁶² Ibidem, p. 173.

⁶³ Ibidem, an. XIII, 1939, nr. 21, p. 252.

⁶⁴ Ibidem, nr. 13-14, p. 173.

⁶⁵ Interviu realizat de Maria Bulat-Saharneau cu Maria Petrache în 2003. Arhiva familiei Petrache.

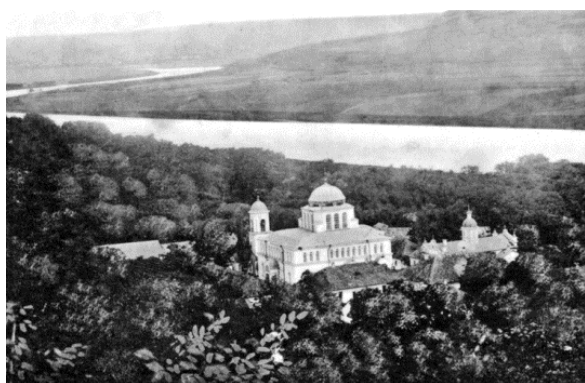
⁶⁶ Ziua de 24 ianuarie 1937 în mănăstirea Japca, în EH, an. XI, 1937, nr. 5-6, p. 56.

⁶⁷ Alegere de stareță la mănăstirea Călărășăuca, județul Soroca, în EH, 1939, nr. 11, pp. 138-139.

întocmească de urgență de către inginerul eparhial. S-au stabilit încăperile pentru clase, ateliere, dormitoare, sufragerie etc.⁶⁸ În 1938, colonelul Aurel Constantinescu, prefectul județului Soroca, a acordat 15.000 lei din bugetul județului pentru construcția localului școlar.⁶⁹ Ca urmare, s-a clădit un local „spațios, curat și bine întreținut”⁷⁰. Sălile de clasă erau luminoase, încăpătoare și bine întreținute. Imobilul școlii era format din patru încăperi pentru orele de clasă, cancelarie, cinci dormitoare, două sufragerii, spălătorie, bucătărie, cămară și o odaie prevăzută pentru instalarea băii.⁷¹ Corpul didactic era asigurat cu cazare.

Taxa școlară anuală s-a majorat de la 4.000 lei (1937-1938)⁷², până la 4.500 lei (1938-1939/1939-1940).⁷³ Elevele cu o bună reușită la învățatură erau scutite de plata taxei. Consiliul Secției Economice a Eparhiei Hotinului a aprobat, pentru anul școlar 1940-1941, veniturile și cheltuielile Gimnaziului Industrial de Fete în sumă de 975.720 lei.⁷⁴

În urma intervenției sovietice în Basarabia, în vara anului 1940, activitatea școlii a fost întreruptă.⁷⁵ După revenirea Basarabiei în componența României, gimnaziul a fost redeschis.⁷⁶ Examenul de admitere a avut loc la 27 octombrie 1941, iar cursurile au

Mănăstirea Japca. Vedere generală, începutul secolului XX. Muzeul Național de Istorie a Moldovei. Nr. inv. FB-24563-4

început la 1 noiembrie același an. Taxa școlară era de 6.000 lei, plătită în trei rate: prima rată, de 3.000 lei, urma să fie achitată la începutul anului școlar, a doua - 2.000 lei -, după vacanța Crăciunului, iar a treia - 1.000 lei -, după vacanța Sfințelor Paști. Având în vedere situația economică precară din țară, generată de conflagrația mondială, părinții urmau să aducă produse în natură: 120 kg de grâu, 80 kg de cartofi, 30 kg de fasole, 4 l ulei, 4 kg untură, 4 kg ceapă, 30 de ouă și 2 kg săpun de rufe.⁷⁷ În 1942, în școală învățau 60 de eleve. Începând cu 1 aprilie 1942, personalul didactic al acestei școli a fost asigurat din bugetul statului, grație

străduinței episcopului dr. Partenie Ciopron.⁷⁸

În 1943, gimnaziul a realizat venituri în sumă de 1.692.977 de lei, cheltuieli - 1.467.438 de lei. Excedentul a constituit 225 536 de lei.⁷⁹

⁶⁸ *Cercetări canonice*, în EH, an. V, 1928, nr. 17, p. 145.

⁶⁹ *Mulțămiri*, în EH, an. XII, 1938, nr. 19, p. 299.

⁷⁰ *Gimnaziul Industrial de Fete...*, în EH, an. XIII, 1939, nr. 13-14, p. 173.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² *Știri eparhiale*, în EH, an. XI, 1937, nr. 15-16, pp. 312-313.

⁷³ *Înștiințări...*, în EH, an. XII, 1938, nr. 15-16, p. 243; *Înștiințări...*, în EH, an. XIII, 1939, nr. 15-16, pp. 200-201.

⁷⁴ *Procesul-verbal nr. 4647. Ședința din 23 aprilie 1940*, în EH, an. XIV, 1940, nr. 9, pp. 162-163.

⁷⁵ *Cronica Eparhiei*, în „Biserica basarabeană. Organul Eparhiei Hotinului”, Bălți, Tipografia Eparhială, an. 1, 1942 (mai), nr. 2, p. 110.

⁷⁶ *Viața economică din Bălți...*, p. 25.

⁷⁷ *Înștiințare*, în EH, an. XV, 1941, nr. 3, p. 72.

⁷⁸ *Cronica Eparhiei*, în „Biserica basarabeană. Organul Eparhiei Hotinului”, Bălți, Tipografia Eparhială, an. 1, 1942 (mai), nr. 2, p. 110.

În prima jumătate a anului 1943, a fost stabilită o convenție între Directoratul Învățământului și al Cultelor Chișinău și Episcopia Hotinului referitoare la funcționarea gimnaziului⁸⁰. La 1 septembrie 1943, conform deciziei profesorului I.C. Petrescu, ministru subsecretar de stat la Departamentul Culturii Naționale și al Cultelor, Gimnaziul de la Japca a trecut la Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor. Drept temei al acestei acțiuni au servit art. 2, alin. 6, din Legea învățământului secundar industrial, și art. 112 din Legea învățământului particular din 1925, Convenția dintre Episcopia Hotinului și Departamentul Culturii Naționale și al Cultelor.⁸¹

După reanexarea Basarabiei la URSS, Gimnaziul de la Japca a fost închis.

Parte componentă a culturii naționale, învățământul religios, inclusiv cel de la mănăstirea Japca, a contribuit substanțial la edificarea și consolidarea statului unitar românesc.

Profesoarele și elevele Școlii de Gospodărie Sătească de la mănăstirea Japca, cca 1930
(după „Anuarul Episcopiei Hotinului. Foaie Eparhială Oficială”, Bălți, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1930, p. 17)

⁷⁹ *Cronica Eparhiei*, în „Biserica basarabeană. Organul Eparhiei Hotinului”, Bălți, Tipografia Eparhială, an. 2, 1943 (mai-iunie), nr. 5-6, p. 255.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 252.

⁸¹ *Trecerea Gimnaziului Industrial de Fetele din Mănăstirea Japca, Soroca la Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor*, în „Monitorul Oficial”. 1943 (10 august), Partea I, nr. 185.